

ТЕОЛОГІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ: PRO ET CONTRA (ОСВІТЯНСЬКІ БАТАЛІЇ ПОСТСЕКУЛЯРНОЇ ДОБИ)**THEOLOGY IN UKRANIAN UNIVERSITY: PRO ET CONTRA (EDUCATIONAL BATTLE OF POST-SECULAR EPOCH)**

Проаналізовано академічну дискусію щодо доцільності викладання теології у світських вищих навчальних закладах України, висунувано, що ця дискусія є свідченням наявності специфічної постсекулярної ситуації в українській культурі.

Ключові слова: вища освіта в Україні, теологія, постсекулярність, постсекулярна культура, О. С. Філоненко.

Проанализирована академическая дискуссия о целесообразности преподавания теологии в светских высших учебных заведениях Украины, сделан вывод о том, что эта дискуссия является свидетельством наличия специфической постсекулярной ситуации в украинской культуре.

Ключевые слова: высшее образование в Украине, теология, постсекулярность, постсекулярная культура, А. С. Филоненко.

Debate about the appropriateness of teaching theology in secular institutions of higher education in Ukraine is analyzed. This debate is considered as an evidence of a specific post-secular situation in Ukrainian culture.

Key words: higher education in Ukraine, theology, post-secularity, post-secular culture, A. S. Filonenko.

Сучасний стан вищої освіти в Україні тісно пов'язаний зі станом української культури в цілому, а ті ініціативи та трансформації, які мають місце у сфері освіти в останні десятиліття, відображають загальні напрями та тенденції культурного розвитку всієї країни в пострадянські часи. Кожному, хто хоче глибше зрозуміти цю ситуацію та збагнути, які ж саме шляхи розвитку визначає собі українська культура сьогодні, необхідно звернути увагу на стан сучасної освіти в Україні, на те, як змінюється державна політика стосовно освіти, хто і з яких позицій впливає на неї і формує її. Нарешті, слід зважити на те, що «болить» у самих освітян, які в публічному обговоренні палко обстоюють кожен своє, часто діаметрально протилежне бачення напряму необхідних змін в освітній галузі.

Розуміючи всю глобальність цього питання — плекати культурологічну чутливість щодо всіх процесів, що відбуваються нині в царині освіти, обмежимо мету цієї статті розглядом фрагмента академічної дискусії лише з одного питання, яке, однак, уже деякий час турбує українських освітян, а саме — питання про те,

чи потрібно легітимізувати теологію як нормативну навчальну дисципліну в підпорядкованих МОН вищих навчальних закладах України.

Нижче охарактеризовано постсекулярну ситуацію у світовій та українській культурі, закономірним наслідком якої на початку третього тисячоліття стала актуалізація питання про легітимізацію теології в українському світському університеті. Розглянуто зміни в позиції держави та церкви в цьому питанні в останні два десятиліття, проаналізуємо деякі точки зору, що маніфестовані в академічній дискусії про «теологію в університеті», в якій узяли участь провідні українські фахівці із цієї проблеми

Попередньо зауважимо, що тема «теологія в університеті» існує впродовж віків, тому її розгляду присвячено величезний обсяг літератури, в якій ґрунтовно обговорюється домінуюча роль християнської теології в європейських університетах, причини та наслідки поступової секуляризації освіти в останні декілька століть. Відзначимо, що в працях таких іноземних та українських авторів, як Я. Пелікан [2], А. Шуфрін [3], К. Антонов [4], К. Сігов [5], О. Філоненко [6], Ю. Черноморець [7], О. Горкуша [8], Ю. Вестель, В. Хромець [12], Єп. Антоній Гатчинський [13], прот. Діонісій Мартишин [14], порушено питання про переосмислення «ідеї університету» [2, с. 31], його місію в сучасному суспільстві, сформульовано різні позиції щодо того, яку актуальність теологія має в контексті сучасної культури, зроблені відповідні розвідки й надані порівняльні характеристики ситуації, що склалася у відносинах між теологією та системою вищої освіти в пострадянських країнах, Європі й США.

Сучасна дискусія про теологію в університеті є явищем, що свідчить про постсекулярну ситуацію в українській культурі. Зазначимо: ця ситуація не є лише українським феноменом, оскільки характеризує культурний контекст у світовому масштабі, вказуючи при цьому на те, що в останні десятиліття доволі несподівано для багатьох експертів з питань релігії у світовій культурі закінчилася доба безперечного домінування секулярних цінностей та світсприйняття. У значної кількості людей виник інтерес до релігії в різних її традиційних та нетрадиційних формах, релігійний фактор почав відігравати значну роль у світовій політиці та впливати на економіку, активізувалося протистояння за релігійними ознаками всередині культур, а також між народами та цивілізаціями. Причини цього парадоксального і стрімкого «релігійного ренесансу», що охопив не тільки ісламські або пострадянські країни, але також західні модернізовані та глибоко секуляризовані демократичні суспільства, нині складно визначити остаточно, так само, як і передбачити всі подальші наслідки цього явища. Але, незважаючи на цю непередбачуваність, слід

погодитися з думкою Ю. Габермаса, який указав на те, що монополія секуляристів на визначення шляхів суспільного розвитку навіть у західних культурах сьогодні закінчилася, оскільки сама генеза сучасних демократій потребує не заперечення, а визнання права релігійно ангажованих громад публічно висловлювати свою точку зору стосовно загальнозначущих питань суспільного життя, впливати, застосовуючи демократичні інститути (та розроблені в рамках секулярного суспільства правила ведення суспільного діалогу), на формування засад культурної політики, реалізувати свої ініціативи у сфері морального виховання або освіти [9]. Єдиною умовою прийняття цього впливу релігії на соціум є згода тих, хто обстоює релігійні цінності, з вимогою демократичного суспільства: не порушувати свободи та прав секулярної громади сповідувати свої цінності, не зазіхати на її право користуватися головними демократичними свободами, що є здобутками західної секулярної цивілізації останніх століть.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що постсекулярний стан суспільства та культури — це дуже цікава з культурологічної точки зору конфігурація сучасної культури, яку утворює антинормічна єдність секулярного й релігійного компонентів, що, можливо, вимушено, але визнають право один одного на існування, розуміючи при цьому необхідність коректного діалогу з метою збереження миру та спокою в суспільстві. Звісно, можна також зазначити й те, що «західна» модель постсекулярної культури є не єдиною можливою у світі, і, за аналогією з теорією «множинної модерності» (Ш. Айзенштад), слід очікувати на те, що у світі існують також «множинні постсекулярності», які можуть, відходячи від дещо ідеалізуючої реальності схеми Габермаса, реалізувати свою «індивідуальну» модель співіснування в культурі секулярного та релігійного начал.

У незалежній Україні постсекулярна ситуація в культурі було запрограмована самим історичним процесом, у якому демократичні перетворення, що розпочалися наприкінці 80-х рр., мали своїм необхідним елементом відмову від традиції радянського державного атеїзму. Наслідком цієї відмови стало відкриття українцями цілого нового «континенту» — релігії, репрезентованого на теренах країни як традиційними конфесіями так і різними релігійними рухами й культами, що швидко заповнювали духовний вакуум, який утворився у свідомості та підсвідомості пострадянської людини в той час, коли перестали домінувати комуністичні схеми й ідеологічні імперативи.

Як у Європі та США, так і в Україні, демократія і релігійна свобода в умовах постсекулярної ситуації швидко знайшли відображення в науковій та освітній сфері. Але якщо стосовно ситуації на Заході (принаймні в Америці), можна відзначати, що «скрізь

в університеті релігія поновила вплив на різні дисципліни» [1, с. 222], в Україні все було дещо інакше: окремі вчені мали можливість досліджувати будь-що, зокрема й теологію, але релігійні організації протягом 90-х рр. не мали ані сил, ані ресурсів на те, щоб здійснювати експансію в освітню та наукову сфери, і навіть затвердження в 1997 р. в міністерському переліку напрямів підготовки «Філософія» теологічного бакалаврату [12] не викликало жодної реакції серед українських освітян. Отже, релігійні організації в 90-ті рр. обмежувалися поновленням та створенням нових конфесійних навчальних закладів і не претендували на ті позиції, привілеї й суспільне значення, яке мали світські освітні заклади й установи, а для освітян теологія залишалася неактуальним та ненауковим проектом, спрямованим на потреби церковної субкультури, а не суспільства в цілому.

Але з початком 2000-х рр. ситуація дещо змінилася: у приватних ВНЗ виникли перші кафедри, що мали слово «теологія» в назві (МАУП, «кафедра українського Православ'я та теології», 2002 [14]), а у Львові був створений Український католицький університет (2002), який забезпечив настільки високий рівень підготовки студентів, що теологічні дипломи цього недержавного університету набули визнання у світі.

УКУ та інші релігійні навчальні заклади та релігійні спільноти стали звертатися до МОН України з ініціативою на державному рівні продовжити затвердження теології як окремого напрямку підготовки фахівців. Але у 2006 р. спеціальність «Богослов'я» було вилучене з переліку спеціальностей підготовки бакалаврів за напрямом «Філософія». Незважаючи на це, можливість здійснювати підготовку спеціалістів та магістрів залишилася, й у 2007 р. УКУ надали державної акредитації для навчання студентів-богословів. Також підготовку невеликої кількості спеціалістів і магістрів з теології стали виконувати в НУ «Острозька академія», Карпатському університеті ім. Августина Волошина й Ужгородській українській богословській академії ім. святих Кирила і Мефодія.

У 2010 р. ВАК України долучила теологію до переліку спеціальностей, за якими дозволено проводити захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук. Нарешті, у 2011 р. МОН України розмежувало єдину до цього спеціальність «Теологія» за конфесійною ознакою й уможливило ліцензування ВНЗ, які мають необхідну матеріальну, науково-методичну базу і відповідний кадровий склад. У 2012 р. першу державну ліцензію на випуск бакалаврів богослов'я УПЦ (МП) було видано Класичному приватному університету м. Запоріжжя.

Отже, як свідчить огляд, теологія за останнє десятиліття пройшла майже повний цикл легітимації у сфері вищої освіти, хоча

в Україні ще немає теологічних факультетів у державних вищих навчальних закладах, як у Європі, або, наприклад, у Росії, де, як проінформував ректорів українських ВНЗ Патріарх Московський Кирил, «ліцензію на підготовку теологів мають 37 державних університетів (класичні, педагогічні, лінгвістичні, інженерні) та 10 недержавних» [11]. Незважаючи на відсутність теології в університетах, дискусії про неї в Україні тривають, і нижче ми проаналізуємо одну з них, пов'язану з обговоренням нетривіальної позиції щодо доцільності в Україні легітимізувати теологію в державних ВНЗ, яку сформулював під час своєї київської публічної лекції «Богослов'я в університеті: повернення?» (2010) [6] доцент філософського факультету ХНУ ім. В. Н. Каразіна О. С. Філоненко, голова філософсько-богословського семінару «Койнонія», фахівець із багаторічним досвідом викладання як у світських, так і в релігійних навчальних закладах.

Отже, О. Філоненко, котрий за університетською освітою є фізиком-ядерником, за місцем роботи — викладачем філософського факультету ХНУ, а за покликанням — «практикуючим православним богословом», зазначив, що в сучасних українських реаліях теологія потрібна, передусім, самому університету, який «перебуває в кризовому становищі», оскільки в модерну добу втратив свою архітектоніку, «свою сутність, почав розсипатися в політехнічний калейдоскоп прикладного знання, шанобливо приймаючи знання фундаментальне, розсипатися на спеціалізації, науки, компанії, в яких просто мало хто чує один одного» [6]. Пострадянська ситуація лише погіршила стан університету, тому що, звільнившись від пут ідеології, він «на наших очах розпався в дивовижне різноманіття не чуючих один одного людей» [6]. Саме в цій ситуації розсипання ансамблю знань та цехового взаємовідчуження вчених теологія, на думку О. Філоненка, спроможна виконати в сучасному університеті таку саму «архітектонічну функцію», яку вона вже колись виконала в середньовічному університеті. Зробити це вона може, надавши «вольового ресурсу до утримання простору загальної розмови, до побудови певного форуму знань, де представники університетської республіки здатні один з одним говорити і висловлюватися стосовно громадських, державних, наукових, освітніх та багатьох інших питань» [6]. Базуючись на певній комунікативній етиці, основою якої буде повага до унікальної людської особистості, котра, згідно з настановами християнської теології, може розкрити себе в «справжньому спілкуванні», богослов'я надасть можливості створити «позицію університетської єдності поза ідеологічним проектом та іронічною міждисциплінарною глухотою» [6].

Крім університету, теологія потрібна українському суспільству, оскільки в часи, коли останнє перебуває «в постсекулярному

стані, коли релігія, безумовно є одним з найважливіших гравців у сфері публічної політики» [6], слід щоб ознайомлені як із церковною, так і зі світською вченістю професіонали коректно та точно артикулювали релігійну позицію в питаннях, що стосуються суспільно-політичної проблематики. Також надзвичайно важливо, щоб вони репрезентували цю позицію в царині секулярного знання, в середовищі університетських інтелектуалів, виконуючи роль посередників між релігійними та секулярними спільнотами, що нині дедалі частіше конфліктують в суспільстві. На думку харківського богослова, держава зацікавлена в знятті соціального напруження, тому її інституції мають сприяти наданню якісних освітніх послуг тим громадянам, які побажають бути компетентними професіоналами та здобути як теологічні, так і світські знання безпосередньо в її університетах і академіях. Як доводить європейський досвід, це корисно, цілком можливо і, відповідає вимогами Болонського процесу [13].

Зауваживши, що велике протистояння фізиків та теологів, яке нещодавно мало місце в Росії, свідчить лише про те, що представники природничих наук помиляються, коли намагаються розглядати науковість теології за стандартами природничих наук. О. Філоненко також не погоджується з тим, щоб цю науковість розглядати за стандартами гуманітарних наук (науковість яких є предметом не менших скептичних зауважень фізиків). Сам він декларує свою відданість «максималістській позиції, згідно з якою богослов'я тією ж мірою не гуманітарне знання, якою воно не є і фізикою, ... хоча, безумовно, це більш-менш певний різновид знання, який надає підстав певній гуманітаристиці та певній філософії науки, філософії природознавства, але зовсім не зводяться до них» [6].

Отже, підсумовуючи позицію О. Філоненка, можна сказати, що він переконаний: богослов'я в університетах Україні повинне існувати не як інстанція, яка виконує функції контролю над свідомістю громадян, а як творче «співтовариство поєднаних спілкуванням, знайомих один з одним богословів», котрі «приймають питання власної віри всерйоз» і шукають критерії компетентності та дисципліни для своїх занять. Упроваджене «в будь-якій формі в університет на правах відповідального співрозмовника, богослов'я має прийняти не стільки формалістичну строгість щодо предмета, методу і ін., скільки те, що можна назвати системою відповідальності. У богослов'я ця система відповідальності розширена» [6], оскільки воно відповідає не тільки перед науковою спільнотою або суспільством, але й перед церквою, до якої належить богослов. Отже, богослови зможуть перетворити університетське середовище, де панують розкол та байдужість, на громаду людей, котрі погоджуються вести аргументовану розмову за

певними правилами комунікативної раціональності, які гарантують, що «найглибше в людині, найдорожче, те, на що відгукується її серце, не буде придушене формальними правилами раціоналізації» [6].

Експлікована нами в дещо скороченому вигляді, доброзичлива, але не позбавлена певного градусу філософсько-богословської утопічності позиція О. Філоненка відразу ж розколола те академічне середовище, якому вона пропонувалася як конструктивна програма для експансії теології в університетах. Так, коментуючи виступ Філоненка, дніпропетровський історик, доцент Національної металургійної академії України Сергій Савченко вислови підтримку тезі про те, «що богослов'я має існувати в системі вищої освіти, хоча б мінімалістично» [6], з метою нейтралізації «базисно-надбудовного» мислення, що притаманне деяким українським освітянам. Але водночас він зазначив, що конструкції О. Філоненка є дещо абстрактними, призначені для ідеального зразка університету, який має мало спільного з українськими реаліями, в яких наукою керує ВАК, а кожна освітня установа — це «пострадянська структура, яка є велетенською бюрократичною машиною» [6]. Професор історії Київського університету ім. Т. Шевченка Василь Ульянівський указав уже на цілий комплекс невирішених проблем, які пов'язані з гіпотетичною реалізацією філоненківської ідеї впровадження теології у світські ВНЗ: незрозуміло, чим по суті повинно бути університетське богослов'я і яким має бути його конфесійна ознака в поліконфесійній країні, якою є Україна; на який загальний рівень знань теологічної проблематики в студентів богослов'я повинно орієнтуватися у своїх навчальних планах та програмах; сумнівно, що лише форма, спільнота, зосереджена на спілкуванні, в змозі врешті-решт «замінити класичну, усталену, канонічну суть богослов'я як такого — слова про Бога для нашого сучасника, для молодого покоління людей, які в університеті покликані стати інтелектуалами» [6]. До того ж, в дореволюційних університетах, де було присутнє богослов'я, «справжнє спілкування» передбачало обов'язкову участь студентів та викладачів у спільній Літургії: «професори богослов'я (в нас і православні, і католики) водночас виконували функції священників. Вони літургісали перед тими людьми, яким читали богослов'я, сповідували їх, причащали, тобто виконували всі найважливіші функції містичної Церкви» [6]. Однак сумнівно, що цю практику можна відтворити в сучасному університеті в повному обсязі, а якщо її не буде, то богослов'я редукується лише до проповіді моралі, яку сучасні студенти навряд чи будуть сприймати адекватно (додамо до слів В. Ульянівського, що саме в місіонерській проповіді ідей православної моралі «непросвітленим» студентам убачають

завдання богослов'я в тих університетах, де воно вже існує: на думку завідувача кафедри православної культури та теології МАУП прот. Діонісія Мартишина, теологія потрібна у ВНЗ для «виховання молоді в душі православної традиції... та зміцнення моральності в суспільстві», тобто насамперед — для виконання «просвітницької та місіонерської діяльності». Але, як визнає при цьому кадровий теолог, «не всі студенти з радістю сприймають нові для них дисципліни» [13]).

Відомий православний полеміст, доктор філософських наук Ю. Черноморець в присвяченій виступу Філоненко критичній статті іронічно назвав останнього «українським богословським Сократом», та з «обережним песимізмом» зауважив, що крім таких «непринципових» речей як спілкування, українському богослов'ю ще потрібні фундаментальні підручники, навчальні програми та спеціалізовані вчені ради, без яких не може відбутися його інституалізація [7].

Також критично було оцінено концепцію Філоненка в статті київського релігієзнавця з Інституту Філософії НАНУ Оксани Горкуши, котра зауважила, що непослідовна державна політика з приводу теології свідчить про те, що її метою є «провезення через сучасну світську освіту певних ідеологем, які могли б частково заповнити прогалини відсутності ідеологічного керування суспільною свідомістю» [8]. Не обвинувачуючи безпосередньо харківського богослова в ідеологічній ангажованості, О. Горкуша в той же час зауважила, що богослов'я для нього — це «натхнення, зліт духу, піднесення свідомості», але світська освіта не повинна бути місцем передачі духовного натхнення, чи «ставати розплідником романтичних потягів до чогось вищого». Натомість, вона «поликана забезпечувати практичними знаннями та змістовною інформацією, бути місцем формування навичок інтелектуального аналізу набутого досвіду, структурування отриманого знання, впорядкування світогляду» [8] тощо.

Отже, доходимо висновку, що в умовах, коли в українській культурі панує постсекулярна ситуація, ознакою якої є розглянута нами дискусія про «теологію в університеті», а також той факт, що держава вже майже надала дозвіл богослов'ю на «облаштування» в згодних на це світських ВНЗ [14], в академічній та богословській спільноті є привід замислитися щодо того, якої ж форми повинна набути теологія у ВНЗ і яке завдання вирішувати: поєднати між собою в спілкуванні розрізнені факультети, науку, церкву та суспільство або привчати вчених та студентів до церковної дисципліни і моралі? Імовірно, слід знаходити певні постсекулярні «середні шляхи» у вирішенні цієї дилеми, де мораль, релігійні цінності та світські свободи, а також наукові чесноти не суперечитимуть, а доповнюватимуть одна одну завдяки теології.

Але чи буде в Україні здійснено пошук цих шляхів, чи будуть розроблені при цьому якісні підручники та навчальні плани — сказати поки що надто складно. Можливо, допомогти розібратися в цьому питанні зможуть подальші дослідження того, як теологія існує в контексті західних та російських університетів, але це, вже тема для інших статей і роздумів про постсекулярність та її прояви в контексті різних культур.

Список літератури

1. Schmalzbauer J., Mahoney K. Religion and knowledge in the post-secular academy / J. Schmalzbauer, K. Mahoney // The post-secular in question. Religion in contemporary society. Ed. by Ph. Gorsky, D. Kyuman Kim, J. Torpey, and J. VanAntwerpen. — New York: NYU Press, 2012. — P. 215-248.
2. Пелікан Я. Ідея університету. Переосмислення / Я. Пелікан. — К.: Дух і Літера, 2009. — 392 с.
3. Шуфрин А. Богословіє и университет: американский опыт / А. Шуфрин. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://polit.ru/article/2012/12/11/theology_usa/. — Заглавие с экрана.
4. Антонов К. М. Теология как научная специальность / К. М. Антонов // Вопросы философии. — 2012. — № 6. — С. 73-82.
5. Сігов К. Ідея університету і могилянський палімпсест / К. Сігов // Дух і Літера. Спец. вип. «Університетська автономія». — 2009. — № 19. — С. 127-136.
6. Филоненко А. Богословіє в университеті: возвращение? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.polit.ua/lectures/2010/11/22/filonenko.html>. — Заглавие с экрана.
7. Ю. Чорноморець. Богослов'я в університеті: чи існує готовність до системних зусиль? / Ю. Чорноморець. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://theology.in.ua/ua/bp/about_project/editor_column/39335/. — Назва з екрану.
8. Горкуша О. Теологія в освітньому ракурсі / О. Горкуша. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://theology.in.ua/ua/bp/discussions/theme/45694/>. — Назва з екрану.
9. Пашков К. В. Культура примиряющего разума: «постсекулярный поворот» в философии Юргена Хабермаса / К. Пашков // Культура народов Причерноморья. — 2012. — № 231. — С. 126-129.
10. В харьковских вузах собираются преподавать Слово Божие. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.atn.ua/newsread.php?id=36314>
11. Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на встрече с ректорами высших учебных заведений Украины. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1591084.html>. — Заглавие с экрана.
12. Хромец В. Теологічне знання та теологічна освіта в Україні: короткий нарис / В. Хромец. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/analitica/7841-teologichne-znannya-ta-teologichna-osvita-v-ukrayini-korotkij-naris.html>. — Назва з екрану.

13. Амвросий, еп. Гатчинский. Об основных аспектах функционирования теологических факультетов в вузах Европы. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://spbda.ru/news/a-17.html>. — Заглавие с экрана.
14. Мартишин Діонісій, протоіерей. Досвід і перспективи роботи кафедри богослов'я у світському закладі освіти (на прикладі МАУП) / прот. Д. Мартишин. [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.religion.in.ua/main/bogoslovyia/20006-dosvid-i-perspektivi-roboti-kafedri-bogoslovyia-u-svitskomu-zakladi-osviti-na-prikladimaup.htm>. — Назва з екрану.

УДК 378.147.091.39:930.85

К. Ю. НАСОНОВА
K. V. NASONOVA

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ФОРМ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ЗДОБУТИХ ЗНАТЬ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

USING GAME FORMS FOR CONTROL OF THE QUALITY OF ACQUIRED KNOWLEDGE IN THE PROCESS OF CULTURAL STUDIES

Обгрунтовується необхідність застосування інноваційних методів навчання (ігор) для контролю теоретичних знань студентів під час вивчення дисциплін культурологічного циклу.

Ключові слова: культурологія, контроль якості здобутих знань, інноваційні методи навчання, ділові ігри, ігрове моделювання, кроссворди, семінар «брейн-ринг».

Обосновывается необходимость применения инновационных методов обучения (игр) для контроля теоретических знаний студентов во время изучения дисциплин культурологического цикла.

Ключевые слова: культурология, контроль качества приобретенных знаний, инновационные методы обучения, деловые игры, игровое моделирование, кроссворды, семинар «брейн-ринг».

In clause the question of application of innovative methods of training (game) for the control of theoretical knowledge of students during study discipline of cultorological cycle is considered.

Key words: cultural studies, quality control of acquired knowledge, innovative teaching methods, business games, game modeling, crossword, workshop «Brain Ring».

Основна мета викладання дисциплін культурологічного циклу — формування в студентів наукового розуміння онтологічної суті феномену культури; усвідомлення студентами як сутнісної єдності культури й позакультурних форм буття, так і особливостей та специфічності саме культурного простору. Курси повинні